

ולכאורה לפנינו ענין של בקשת כבוד, "אנכי אהיה לכם לראש", אבל נראה

רדיפת הכבוד

ז"ע

ס"ח
מאמר 8

1 "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה" (במדבר יג ג), ופירש"י: "כל אנשים שבמקרא, לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו". והנה, בודאי חשיבותם היתה גדולה, שהרי חברים היו ליהושע וכלב, ויתר על כן כתב הרמב"ן, וז"ל (שם ד): "ונראה שראה למנותם הנה לפי מעלת השלוחים, כי היו ראשים ונשיאים בעם כאשר ספר, ואין מעלתם שוה, אבל יש בהם גדול מחברו בחכמה ובמנין, והקדים הנכבד קודם במעלה, כי ממעלת עצמם מנאם, ולא למעלת השבט", יע"ש. הרי לנו מי הם ה"אנשים" ומה הפירוש "כשרים", שהרי כלב הוא השלישי שבהם ויהושע הוא החמישי, "ראשי בני ישראל" פשוטו כמשמעו, הגדולים והחשובים שבדור דעה, גדולי הדור ההוא שהיה הנעלה מכל הדורות, דור מקבלי התורה מפי הקב"ה.

2 וכן הראוי להתבונן, כיצד אירע הדבר שבזמן מועט כל כך, במשך ארבעים יום בלבד, ירדו אנשים אלו המכונים בתואר "אנשים" לשון חשיבות, ומהם גדולים מיהושע רבם ומנהיגם של ישראל, ממעלתם העליונה עד לדיוטא התחתונה, להוציא את דיבת הארץ רעה ולהמריד את כלל ישראל על ד' ועל משיחו. ולא עוד אלא שכפרו בעיקר ח'ו, שאמרו: "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו" (שם לא), וביארו חז"ל (סוטה לה א, הובא ברש"י שם): "חזק הוא ממנו" - כביכול כלפי מעלה אמרו." 6

ירידה איומה כל כך במשך זמן של ארבעים יום, היתכן כדבר הזה?

אך מצאנו פשר דבר במסילת ישרים (סוף פ"א), בתוך דבריו בגנות הכבוד איך רבים טובים נכשלו בגללו ונאבדו מן העולם, כתב וז"ל: "הוא [הכבוד] שגורם לפי דעת חז"ל (זוהר על הפסוק כולם אנשים) אל המרגלים שיוציאו דבה על הארץ, וגרמו מיתה להם ולכל דורם, מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ, שלא יהיו נשיאים לישראל, ויעמדו אחרים במקומם".

כאן גילו לנו חז"ל את סוד הדברים, רדיפת הכבוד הוא הגורם, שיראתם פן ימעט כבודם הביאתם לטכס עצות למנוע את ישראל מלהכנס לארץ, ע"י הוצאת דבת הארץ רעה, והתדרדרו עד לאמירת "כי חזק הוא ממנו" ר"ל. כי "הכבוד" הוא סם המות, והרודף אחריו, אפילו יהיה ברום המעלה ומראשי בני ישראל, יתדרדר עד לבירא עמיקתא של כפירה ומינות, והוא מה שאמרו ז"ל כי "הכבוד מוציא את האדם מן העולם" (אבות פ"ד מ"א).

וביותר, שכל הפחד הגדול פן ימעט כבודם ותתבטל נשיאותם, אין מדובר כאן בנשיאות של שבט, שהרי לדעת בעל הטורים לא היו כלל נשיאים לשבטיהם, וכמו

31 שכתב: "ראשי בני ישראל המה", המה - עולה חמישים, מלמד שהיו שרי חמישים. נמצא שהיו בישראל ששת אלפים שרי מאות ושש מאות שרי אלף הגדולים מהם במעלה, ושנים עשר אלף שרי חמישים חשובים כמותם, וכדאי היה להם בגלל "מעמד" זה של שרי חמישים, שישארו ישראל במדבר ולא יכנסו לארץ הקודש, אך ורק מחשש שמא יפגע כבודם. למדנו מכאן שבשעה שאדם מתיירא פן יפגע כבודו פגיעה כלשהי, הרי הוא מאבד את עשתונותיו ודורס ורומס כל אשר סביבו ויורד לתהום האבדון, והכל בגלל הפחד הנורא שמא יסלקוהו מלהיות "שר חמישים". מה גדולה היא הסכנה הטמונה בבקשת הכבוד.

41 והנה אף שנתבאר כמה מגונה היא "בקשת כבוד" ומה גדולה הסכנה בכך, כל זה הוא במבקש כבוד מאהבת עצמו ומשום היותו אוהב כבוד, אולם יש אופן שמבקש כבוד לעצמו ולא משום אהבת עצמו אלא מטעם אחר, ואז הבקשה היא ראויה והגונה, והרי זה כמבקש כבוד לזולתו, שהיא בקשה של מצוה ואין בה טעם של איסור.

46 הבה נתבונן בפרשת יפתח הגלעדי, בשעה שנלחמו בני עמון בבני ישראל, הלכו זקני גלעד "ויאמרו ליפתח לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון וגו', ויאמר יפתח אל זקני גלעד אם משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון וגו' אנכי אהיה לכם לראש", ואח"כ כתוב: "ויידבר יפתח את כל דבריו לפני ד' במצפה" (שופטים יא ו-יא), ופירש"י "את כל דבריו - התנאי שביניהם", כלומר מה שהתנה עמם שישמחוהו לראש עליהם, ואז ילחם להם בבני עמון.

ולכאורה לפנינו ענין של בקשת כבוד, "אנכי אהיה לכם לראש", אבל נראה שהמפרש כן אינו אלא טועה, שהרי אפילו פחות שבפחותים יכלם ויבוש לתבוע כבוד בפה ולעיני כל, לא כל שכן שופט ישראל. ולא עוד אלא שיפתח דיבר את דבריו לפני ד', והעמיד את הקב"ה, כביכול, לעד על הדבר הזה. ודאי לא בקשת כבוד היתה כאן ולא רדיפה אחר השררה, אלא יודע היה יפתח, שלא יעלה בידו לנצח את בני עמו. אלא אם כן יאמינו בו ישראל וישימוהו עליהם לראש, כי האמונה שמאמינים העם במנהיגם היא הנותנת בידו כח לנהלם וללחום את מלחמותיהם [ועי' מאמר סד]. זו היתה מטרת יפתח בדרישתו. ומאחר שבקשת הכבוד היתה מתוך כוונה טהורה ולמטרת הצלת ישראל מלוחציהם, יכול היה לדבר את דבריו לפני ד' כאילו אינו נוגע בדבר כלל וכמדובר למען זולתו, ואילו הוא עצמו באמת שוה היה בעיניו הגנות והשבח, ונתעלה יפתח ועמד ממעל למידות האדם הנטועות בטבעו, שלא ביקש בשביל עצמו כלל.

ואצל שמשון הגבור כתיב: "ויקרא שמשון אל ד' ויאמר וגו' זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הזה האלקים ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים" (שופטים טז כח), ופירש': "זכרני נא - זכור כ' שנה ששפטתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם

העבר לי מקל זה ממקום למקום. נקם אחת משתי עיני - ושכר עין השנית הנח לי לעוה"ב, וכאן פרע לי שכר אחת מהן", בנקמה זו המית פלשתים רבים יותר מאשר המית בחייו כמבואר שם, וכל זה השיג בזכות שלא ביקש מעולם לאחד מישראל "העבר לי מקל ממקום למקום", ואילו היה עושה כן אפילו פעם אחת, לא היתה לו זכות לבקש את נקמת עינו, שכבר אכל שכרו, וכידוע בשם הגר"ס זצ"ל כי העוה"ז הוא "בית מלון" יקר, וכל הנאה בו "מחירה" רב מאד בעוה"ב. [עיי' מאמר כח]. אבל לכאורה יש לשאול, מאחר ששפט את ישראל עשרים שנה, בלי ספק כיבדוהו כראוי לכבודו, והרי "נטל" כבוד פעמים רבות, ולכאורה יש כאן יותר מאשר "העבר לי מקל ממקום למקום", וא"כ היאך נשתבח שמשון בעצמו שלא נטל מאומה מישראל.

אלא שהן הן הדברים האמורים, שמשון הגיע למידת ה"השתוות", וכל הכבוד שכיבדוהו ישראל, לא נגע אליו כלל, וכאילו כיבדו לאחר זולתו, והוא עצמו לא נטל מאומה מכל הכבוד והיקר שנעשה לו, והיה יכול לומר שבכל עשרים השנים ששפט את ישראל לא נהנה מהם כלום.

למדרגה כזו יכול אדם להגיע. בזמן שרabbות בני אדם עומדים ומריעים לכבודו, הוא עצמו לא גבה לבו ולא רמו עיניו, נבזה הוא בעיניו ושפל אנשים, ולא חלי ולא מרגיש בכל הכבוד מאומה.

וכך אמר משה רבינו ע"ה, "לא חמור אחד מהם נשאתי" (במדבר טז טו), פירש': "אפילו כשהלכתי ממדן למצרים, והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור, והיה לי ליטול אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא משלי". וכן בשמואל הוא אומר, "הגני ענו בי נגד ד' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי" (שמואל א יב ג), ואף באלו נשאלה, וכי לא נטלו כבוד מישראל, אלא שלא היה הכבוד שוה בעיניהם מאומה.

וחובה על כל אחד ואחד מאתנו להשתדל להגיע למדרגה זו, לבלתי התפעל מהכבוד המדומה, ויהיה בעיניו כאילו נעשה לזולתו.

אך זאת יש לדעת, שאעפ"י שאהבת הכבוד מגונה היא לאין שיעור, אין זאת אלא כשהכבוד הוא לעצמו, אבל לכבוד של זולתו חייב הוא לדאוג ולהשתדל בכל האופנים, ובכל המצבים, ובכל יכולתו. [ונתבאר במאמר פב ובמאמר פט].

כשרות המרגלים בשעה ראשונה

וישלח אתם משה ממדבר פארן על פי ה' כלם אנשים ראשי בני ישראל המה (יג, א)

יש לתמוה, שבעת יציאת המרגלים לדרך נאמר (יג, א) "וישלח אתם משה ממדבר פארן על פי ה' כלם אנשים ראשי בני ישראל המה", ופירש רש"י וז"ל, כלם אנשים - כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו, עכ"ל. דהיינו שהמרגלים בעת צאתם לדרך כשרים היו. ואילו אחר כך נאמר (יג, כו) "וילכו ויבואו", ודרשו בגמרא (סוטה לה, א), אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מקיש הליכה לביאה, מה ביאה בעצה רעה אף הליכה בעצה רעה, ע"כ. ותמוה, שהרי זו סתירה לדרשה הקודמת שכשרים היו באותה שעה.

ונראה ליישב על פי מה שכתב הנצי"ב (העמק דבר' כאן) בביאור ענין המרגלים, שעם ישראל בחר שינהג השי"ת עימם בדרך טבעית ולא בדרך ניסית, משום שכאשר הקב"ה מנהיגם בניסים ונפלאות עד שרואים בחוש דרכי ה' בקרבם, אזי כל סגיה קלה נחשבת למרידה ומתחייבים כליה ח"ו, ולפיכך היו רוצים שינהג עימם ה' בדרך טבעית שילחמו בדרך העולם, ולזה היה צריך לשלוח מרגלים לתור את הארץ.

ונמצא שבאמת בשעה ראשונה כשרים היו שעדיין לא חטאו בפועל, אך עיקר השורש שבעבורו נשלחו המרגלים היה בעצה רעה, שרצו לסור מהדבקות הגמורה עם ה' ומהשגחתו הניסית, וביקשו להיות מונהגים על ידי דרכי הטבע ולא במישרים על ידי השי"ת.

(4) יג, א

וכזה "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם" (ש"א טו, כט)¹⁹, כמו שכתבנו בספר שמות (לג, יב), ומעולם לא ביקש משה על זה²⁰ כי אם שיכנס לא"י ולראות אותה, ולא בתור מכניס. מעתה מצאו מקום וזמן מוכשר למבוקשם, דכל זמן שמשה מנהיג דודו והוא העלה הליכות הדור, כמו שכתבתי בספר שמות (יז, ג)²¹, אי אפשר לגרע כוחו, ו"לא יגרע מצדיק עינו", ומשום הכי במלחמת עמלק שהשעה היתה נותנת שתהיה במלחמת תנופה בדרך הטבע פמבואר במקומו, נסתלק משה רבינו וצוה את יהושע והוא אחז את החרב. מעתה ששמעו דיהושע מכניס לארץ אפשר לבקש כזה שיהא בהליכות הטבע, ונדרשו למרגלים.

והנה²² בפרשת דברים כתיב (א, ח) שבהיותם בחורב אמר הקב"ה "בואו ורשו את הארץ"²³, אבל בהיותם בקדש ברנע²⁴ אמר משה מעצמו²⁵ (שם א, כא) "עלה רש וגו'"²³, אבל הקב"ה ידע שאינם מוכנים ומוכשרים לכך שיהיה בגילוי שכינה ובלי מרגלים. ואחר שהציעו מבוקשם לפני משה²⁶ הבין משה גם הוא וייטב בעיניו כי לפי כוחם ההכרח להיות כך, כדי שלא יהיו

האופן¹¹ לארץ ישראל ואין צורך לשליחות כלל. אבל בהליכת שלש מסעות הללו¹² ראו והתכוונו כי קשה עליהם לעמוד בזה האופן, באשר ע"פ גילוי שכינה שבקרבם כל מה שמדברים שלא כהוגן הוא 'באזני ה'¹³ כמו שמדברים בפלטין של מלך, ותיכף ומיד באים מלאכי מות ומשכלת, ואינם יכולים לעמוד בהירות יתירה כזו, ולא מצאו עצמם מוכשרים לעמוד בהיכל מלך מלכי המלכים הקב"ה. על כן בחרו לעמוד בחוץ והשכינה תהיה בקרבם במדת מלכות¹⁴, וכמו שביארנו בספר דברים (ה, ד) בפסוק "פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר", דמשמעו¹⁵, דבפנים שהאדם מישראל מתנהג עם עבודתו לפני ה', באותם פנים הקב"ה והשגחתו עליו. על כן¹⁶ הסכימו לשלוח מרגלים ותהיה הכניסה בדרך הטבע.

עוד יש להוסיף¹⁷ ע"פ מאמר חז"ל¹⁸ דנבואת אלדד ומידד היתה 'משה מת' ויהושע מכניס ישראל לארץ. ונהי דנבואה של 'משה מת' לא הוחלטה כל כך, ולא עלה על דעת משה שלא תועיל תפלתו לשנות הגזירה, אבל הא שהתנבא דיהושע מכניס לארץ היא גזירה לטובה על יהושע,

י"ג (ב) שלח לך אנשים וגו' פירש רש"י 'לדעתך, אני איני מצוה לך' וכו'. ודאי² לשון "שלח לך" אינו במשמע אלא כמו "קח לך", "לך לך", שהוא מצוה כמשמעו, אלא ההכרח³ לפרש הכי מבואר בספר דברים (א, כב-כג) שמתחילה אך המה ישראל בקשו זאת. אבל מ"מ אי אפשר לעקם זה המקרא לגמרי, ואין מקרא יוצא מדי פשוטו⁴. עוד יש לשום לב, מה ראו ישראל בכאן לזה⁵ ולא בהיותם בחורב⁶. אלא כך הענין⁷. דודאי לפי הליכות עולם הטבע היה השילוח נחוץ לראות איך ובאיזה צד לכבוש הארץ, וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל⁸, וכמבואר בלשון ישראל שאמרו (דברים א, כב) "נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ, וישיבו אותנו דבר, את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן", הרי לא בקשו לדעת הטובה היא אם רעה ועוד כמה דברים אם האוי ליכנס לארץ ישראל או לא, לא הסתפקו עדיין בזה כלל, רק לדעת איך יפבו, וזה ודאי ראוי ומוכרח אם הכבישה היא בדרך הטבע. אבל אם היא למעלה מהטבע כאשר הלכו עד הנה במדבר, אין מקום לשליחות כלל, שאין דבר חוצץ בפני התפארת⁹ עוזו ויתברך¹⁰. והנה, בעמדם בחורב ובתחילת נסיעתם משם היה באמת בדעתם ליכנס בזה

Shelah

Seeing What Isn't There

⑤
Including crazy
Life crazy
Ideas

In Philadelphia there lives a gentle, gracious, grey-haired man, by now in his late 90s, whom Elaine and I have had the pleasure of meeting several times and who is one of the most lovely people we have ever known. Many people have reason to be thankful to him, because his work has transformed many lives, rescuing people from depression and other debilitating psychological states.

His name is Aaron T. Beck and he is the founder of one of the most effective forms of psychotherapy yet devised: cognitive behavioural therapy.¹ He discovered it through his work at the depression research clinic he founded in the University of Pennsylvania. He began to detect a pattern among his patients. It had to do with the way they interpreted events. They did so in negative ways that were damaging to their self-respect, and fatalistic. It was as if they had thought themselves

1. To be sure, not everyone is convinced of the effectiveness of CBT. Nor is cognitive behavioural therapy necessarily appropriate, for example, for deep trauma. Neither point, however, affects the argument of this essay.

into a condition that one of Beck's most brilliant disciples, Martin Seligman, was later to call "learned helplessness." Essentially they kept telling themselves, "I am a failure. Nothing I try ever succeeds. I am useless. Things will never change."

They had these thoughts automatically. They were their default reaction to anything that went wrong in their lives. But Beck found that if they became conscious of these thoughts, saw how unjustified they were, and developed different and more realistic thought patterns, they could, in effect, cure themselves. This also turns out to be a revelatory way of understanding the key episode of *Parashat Shelah*, namely the story of the spies.

Recall what happened. Moses sent twelve men to spy out the land. The men were leaders, princes of their tribes, people of distinction. Yet ten of them came back with a demoralising report. The land, they said, is indeed good. It does flow with milk and honey. But the people are strong. The cities are large and well fortified. Caleb tried to calm the people. "We can do it." But the ten said that it could not be done. The people are stronger than we are. They are giants. We are grasshoppers.

And so the terrible event happened. The people lost heart. "If only," they said, "we had died in Egypt.... Let us choose a leader and go back" (Num. 14:2-4). God became angry. Moses pleaded for mercy. God relented, but insisted that none of that generation, with the sole exceptions of the two dissenting spies, Caleb and Joshua, would live to enter the land. The people would stay in the wilderness for forty years, and there they would die. Their children would eventually inherit what might have been theirs had they only had faith.

Essential to understanding this passage is the fact that the report of the ten spies was utterly unfounded. Only much later, in the book of Joshua, when Joshua himself sent spies, did they learn from the woman who sheltered them, Rahab, what actually happened when the inhabitants of the land heard that the Israelites were coming:

I know that the Lord has given you the land, and that dread of you has fallen on us, and that all the inhabitants of the land melt in fear before you.... As soon as we heard it, our hearts melted, and there was no courage left in any of us because of you. (Josh. 2:9-11)

The spies were terrified of the Canaanites, and entirely failed to realise that the Canaanites were terrified of them. How could they make such a profound mistake? For this we turn to cognitive behavioural therapy, and to some of the types of distorted thinking identified by Beck's student, David Burns.

One is all-or-nothing thinking. Everything is either black or white, good or bad, easy or impossible. That was the spies' verdict on the possibility of conquest. It couldn't be done. There was no room for shading, nuance, complexity. They could have said, "It will be difficult, we will need courage and skill, but with God's help we will prevail." But they did not. Their thinking was a polarised either/or.

Another is negative filtering. We discount the positives as being insignificant, and focus almost exclusively on the negatives. The spies began by noting the positives: "The land is good. Look at its fruit" (13:27). Then came the "but": the long string of negatives, drowning out the good news and leaving an overwhelmingly negative impression.

A third is catastrophising, expecting disaster to strike, no matter what. That is what the people did when they said, "Why is the Lord bringing us to this land only to let us die by the sword? Our wives and children will be taken as plunder" (14:3).

A fourth is mind-reading. We assume we know what other people are thinking, when usually we are completely wrong because we are jumping to conclusions about them based on our own feelings, not theirs. That is what the spies did when they said, "We seemed like grasshoppers in our own eyes, and so we seemed to them" (13:33). They had no way of knowing how they appeared to the people of the land, but they attributed to them, mistakenly, a sentiment based on their own subjective fears.

A fifth is inability to disconfirm. You reject any evidence or argument that might contradict your negative thoughts. The spies heard the counter-argument of Caleb but dismissed it. They had decided that any attempt to conquer the land would fail, and they were simply not open to any other interpretation of the facts.

A sixth is emotional reasoning: letting your feelings, rather than careful deliberation, dictate your thinking. A key example is the interpretation the spies placed on the fact that the cities were "fortified and very large" (13:28), or "with walls up to the sky" (Deut. 1:28). They did

6
not stop to think that people who need high city walls to protect them are in fact fearful. Had they stopped to think, they might have realised that the Canaanites were not confident, not giants, not invulnerable. But they let their emotions substitute for thought.

A seventh is *blame*. We accuse someone else of being responsible for our predicament instead of accepting responsibility ourselves. This is what the people did in the wake of the spies' report. "They grumbled against Moses and Aaron" (Num. 14:1), as if to say, "It is all your fault. If only you had let us stay in Egypt!" People who blame others have already started down the road of "learned helplessness." They see themselves as powerless to change. They are the passive victims of forces beyond their control.

Applying cognitive behavioural therapy to the story of the spies lets us see how that ancient event might be relevant to us, here, now. It is very easy to fall into these and other forms of cognitive distortion, and the result can be depression and despair – dangerous states of mind that need immediate medical or therapeutic attention.

What I find profoundly moving is the therapy the Torah itself prescribes. I have pointed out elsewhere that the end of the *parasha* – the paragraph dealing with *tzitzit* – is connected to the episode of the spies by two keywords, *ure'item*, "you shall see" (13:18; 15:39), and the verb *latur* (Num. 13:2, 16, 17, 25, 32; 15:39). The key sentence is the one that says about the thread of blue in the *tzitzit*, that "when you see it, you will remember all the commandments of the Lord and do them, and not follow after your own heart and your own eyes" (15:39).

Note the strange order of the parts of the body. Normally we would expect it to be the other way around: as Rashi says in his commentary to the verse, "The eye sees and the heart desires." First we see, then we feel. But in fact the Torah reverses the order, thus anticipating the very point cognitive behavioural therapy makes, which is that often our feelings distort our perception. We see what we fear – and often what we think we see is not there at all. Hence Roosevelt's famous words in his first inaugural address – stunningly relevant to the story of the spies: "The only thing we have to fear is...fear itself – nameless, unreasoning, unjustified terror which paralyses needed efforts to convert retreat into advance."

The blue thread in the *tzitzit*, says the Talmud (Sota 17a), is there to remind us of the sea, the sky, and God's throne of glory. *Tekhelet*, the blue itself, was in the ancient world the mark of royalty. Thus the *tzitzit* is itself a form of cognitive behavioural therapy, saying: "Do not be afraid. God is with you. And do not give way to your emotions, because you are royalty: you are children of the King."

Hence the life-changing idea: Never let negative emotions distort your perceptions. You are not a grasshopper. Those who oppose you are not giants. To see the world as it is, not as you are afraid it might be, let faith banish fear.

Life-Changing Idea #37

Never let negative emotions distort your perceptions. To see the world as it is, not as you are afraid it might be, let faith banish fear.

קנין חזקה על ארץ ישראל

(6) דברי אליהו

"והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים" (י"ג, כ')

יש לשאול על לשון הפסוק: "והתחזקתם" - מה צורך יש בהתחזקות כדי לקחת מפרי הארץ?

פשט הדברים הוא, כיון שהימים היו ימי ביכורי ענבים, הרי שבשעה שינסו המרגלים לקחת מהפירות הטובים והיפים למאכל, יבואו בני אדם לגעור בהם. על כן נאמר להם: "והתחזקתם".

6 אך תרגום יונתן תרגם: "ותעבדון חזקתא". וכן פירש הספורנו: "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ" - להתחזק בה, ואל תיבאו שיתנו עיניהם בכס למרגלים. עולה מכאן, שמשם רבינו שלח את המרגלים לתור את ארץ כנען, ללכת לארצה ולחקרה, כדי שיעשו קנין חזקה בהליכתם בה.

ואכן, לדעת רבי אליעזר (ראה ב"ב ק' ע"א) יש בהליכה משום מעשה קנין, שנאמר (בראשית י"ג, י"ז) לאברהם אבינו: "קום והתהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה".

אמנם לדעת חכמים שם "אין הילוך מועיל כלום עד שיחזיק", וכלשון רשב"ם: "עד שיחזיק" - להשוות קרקע לחרושה, או נעל וגדר ופרץ כל שהוא", פלומר: הליכה לבד אינה מספיקה בשביל לקנות, ויש להוסיף מעשה המראה בעלות על הקרקע. משום כך ביקש משה רבינו מהמרגלים שיתנהגו כאדוני הארץ, יתחזקו ויקחו מפרי הארץ. או אז נעשה כאן קנין גמור.

21 אם כן, המרגלים נשלחו לעשות חזקה על ארץ ישראל. אבל הם לא עשו כן, אלא: "ויבאו את פרי הארץ" (שם, כ"ו) - הם קטפו את הפירות אך ורק בשביל לטעון (שם כ"ז): "זוה פריה" - לשם קנטור והוצאת דיבה, וכדברי חז"ל שאמרו (ראה רש"י בסוטה ל"ד ע"א): פירותיה משונים ויושביה משונים.

עונשם של המרגלים ושל כל העדה שהקשיבו להם היה (י"ד, כ"ג): "אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנאצי לא יראוה". היה בכך מידה כנגד מידה: כשם שסירבו המרגלים להתחזק בארץ, לקחת את פירותיה לשם קנין ולעשות חזקה בארץ - כך נענשו שלא ינחלו את הארץ ולא יחפכו לבעליה.

22 נותר להבין: מדוע יהושע וכלב סירבו לקחת מהפירות? מדוע לא עשו הם קנין חזקה בארץ? צריך לומר, שכלב ויהושע טענו שאין צורך במעשה של קנין בשביל לעשות חזקה, והילוך אכן מספיק לשם כך. זאת משום שהליכה לבדה שאינה מועילה היא דווקא הליכה שאדם הולך מיוזמתו; אבל כאשר הבעלים של הקרקע, המוכר, הוא אומר לקונה ללכת ולזכות בקרקעו - בזה לכל הדעות הילוך עושה חזקה, גם ללא פעולה נוספת. מעתה, כיון שהקב"ה בכבודו ובעצמו אמר (י"ג, ב'): "שלח לך אנשים ויתורו" - והלא הוא אדוני הארץ, לכן די בהילוך, ואין צורך עוד בחזקה של לקיחת פירות.

על פי הפשט יש להוסיף, שהסיבה שיהושע וכלב סירבו ליטול מפירות הארץ היא שהם הבינו את כוונת המרגלים, שלקחו פירות רק כדי להבאיש את ריחה של הארץ. לכן נמנעו יהושע וכלב להשתתף עימם, ולא לקחו חלק בלקיחת הפירות. 36 בקראנו פרשה זו עלינו ללמוד ולהבין, שאנו צריכים להתחזק ביותר בהחזקת ארצנו הקדושה, שלא ניתנה לנו בכוחנו ובזכותנו, כי אם מיד ה', אשר הוא מורישנו את נחלת אבותינו.

(7) שם 7 חנה 6 ט

סר צלם מעליהם (יד-ט)

הרע המצוי בעולם אין לו באמת שום זכות קיום לכשעצמה, ולא זכר אלא כדי לתת בחירה לאדם, שיהא לו מה להילחם בו ולהתיירא מפניו. ברם, משמתגבר האדם על הרע וכובשו, הריהו נוכח לראות שאיננו ולא כלום, בדומה לאדם המהלך יחידי בלילה ונדמה לו שהוא רואה מרחוק דמויות-אימים המטילות עליו פחד וזוועה, וכשהוא מתחזק ומתאזר עוז להתקרב לשם הריהו נוכח לראות כי אין אלה אלא צללים שאין בהם ממש ואין בכוחם לעשות מאומה.

יהושע וכלב גם הם אמרו כך: רק דמה נדמה לכם כי ראייתם שם עצקים וערים בצורות בשמים, כי כאשר רק תתאזרו בבטחון ובעוז להתקרב אליהם, או אז תיווכחו לראות שאין זה אלא צל בלבד, אשר יגזו ויסור עם והמגע הראשון — "סר צלם מעליהם" אם "וד' אתנו אל תיראום"...

(שפת אמת)

8210 (7)

י. ויאמרו וגו' לרגום וגו'. וליד למס לא נרגשו במאמר ראשון שאלמר כבז עלב נעלב וירשנו וגו' וכל לה, ונאכל כי לדברי כבז לא חששו לפי שדבריו בעלי משמעות חלקי עדות וחד עומדת לגבי עדות רבים דמיוני (שופטים י"ט ע"ז) על פי שני עדים יקום דבר לא לא חשו לדבריו, משא"כ כשנאמר יחד דברי יחושט וכבז מעתה הורעה עדות המרגלים כי דין שנים עדים כדן מאה עדים (שמות כ') ועדות שקולב היא זאת ואין כאן עדות לא של מרגלים ולא של יחושט וכבז וחזר דיון למס שסבי קודם שלח המרגלים לא חשו להם ולאמרו לרגום חומס, וליד למס לא הכניעו לדון על פי משפט התורה להכחיש דברי השערש דדברי ה' כיון שדין העדות היא תרי כמאה ומאה נחרי, ולפטר שדו יחושט שבו פסול לעדות קרי) דמס שנגע למס כי היה משראו נחמוריו:

לא, (ד) "מחלליה מות יומת"⁹³. דאם לא כן יקשה לך, למה לא היה דין אותם משה רבינו עליו השלום — אותם שחללו שבת ראשונה, אלא שלא היה שם חיוב מיתה, דלא היה שם התראה⁹⁴, ואין כאן חלול אלא במזיד ולפיכך אמר 'שבת שניה'⁹⁵.

ואף על גב דבמרה אפקידו על שבת (שם ט"ז), ומוכח מן המקרא דהיה קודם שבת זה ב' שבתות, כמו שכתבו התוספות בפרק דבי עקיבא (ט"ז), ואם כן היו יותר שומרים מן שבת אחת, דסבירא ליה כמאן דאמר בפרק רבי עקיבא (ט"ז) אף על גב דאפקידו במרה על שבת — אתחומין לא אפקידו⁹⁷, ולכך לא נקרא⁹⁸ 'שבת ראשונה', כיון דלא אפקידו אכל המצות⁹⁹, ואפילו למאן דאמר דאפקידו גם כן אתחומין¹⁰⁰, נראה, כיון דלא כתב בתורה

שבת של מרה, רק "שם שם לו חוק ומשפט ושם נסחר" (שמות טו, כט), לא היו זה בכלל מרה שנתן לישראל, כי לא היה זה רק כמו שאר המצות שנתן קודם שקבלו התורה, כמו שאר מצות בני נח¹⁰¹. ובפרק ארבע מיתות (פסאדיו ט') 'עשר מצות נצטוו ישראל במרה; שבע שקבלו עליהם בני נח, הוסיפו עליהן שבת ודינן וכבוד אב ואם, עד כאן. מדקאמר 'הוסיפו עליהן וכו'', שמע מינה שענין המצות שנצטוו במרה משפטם כמו שבע מצות לכני נח, ולא נחשב זה מכלל שבת שכתב בתורה. והחילוק¹⁰², שאין להם רק כללות ולא פרטות ודקדוקים, שלא נתנו להם רק הלכות שבת, ולא דקדוקיה ופרטותיה¹⁰³. ולפיכך לא נקרא 'שבת ראשון' רק כאשר כתב בתורה שבת, והוא שבת של פרשת המן ודקדוקיה. ועיין לעיל ואז ניתנו פרטותיה ודקדוקיה. ועיין לעיל בפרשת בשלח¹⁰⁴:

השבת¹⁰⁵. ועוד, דבשבת הראשון כתיב (שם) "וישבתו ביום השביעי", אם כן כבר שבתו ולא חללו אותו, ואם כן על כרחך לא היה בשבת ראשונה שום חילול.

ואף על גב דכתיב שם (שם ט"ז) "ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט", משמע שחללו את השבת, ובפרק כל כתבי (שם ק"ט): אמרין 'אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון'⁹⁶, אם כן מוכח דשבת ראשונה נמי לא שמרו (קט"ז ה"א ט'), נראה לומר דהא דקאמר 'אלמלי שמרו שבת ראשונה', לא איירי שעברו וחללו את השבת, דאם היו מחללין אותה היה משה רבינו עליו השלום דן אותם בסקילה⁹⁷, אלא על כרחך פירשו שלא שמרו אותה, ולא נקרא זה 'חלול' אלא כשיש כאן חיוב מיתה. ולפיכך אמר (שם ט"ז) 'ובא זה וחללה כדכתיב (שמות

(ט"ז) בננותן של ישראל דיבר הכתוב. דאם לא כן, "ויהי בני ישראל במדבר" למה לי, אלא לאשמועין שמיד שבאו במדבר — בא זה בשבת שני וחלל את השבת. ואם תאמר, בשבת ראשונה היה, דודאי ראשונה לא היה, מדכתיב "וימצאו מקושש ביום השבת", ולא נקרא "יום השבת" אלא אם כבר שבתו בו, דעל כן נקרא "יום השבת" על שם שישראל שובתין בו, ואי בשבת ראשונה היה, נעדיין לא שבתו בו, לא היה נקרא "יום השבת". ונדע לך, דבשבת ראשונה נאמר (שמות ט, ט"ז) "אל יצא איש ממקומו [ביום השביעי]", "ויהי ביום השביעי יצאו מן העם" (שם ט"ז ט'), "וישבתו ביום השביעי" (שם ט"ז ט'), מפני כי עדיין לא שבתו לא נקרא "יום

(9) 910 911